

УДК 334.723-022.326:004-053.9 <https://doi.org/10.31713/ve3202316>

JEL: I00, O35, J00

Павліха Н. В. [1; ORCID ID: 0000-0001-5191-242X],

д.е.н., професор,

Корнелюк О. А. [1; ORCID ID: 0000-0001-6620-1073],

к.е.н., доцент,

Тихончук В. В. [1; ORCID ID: 0009-0002-1808-0865],

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

¹Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

ІНКЛЮЗИВНИЙ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХОДИ В РОЗРОБЦІ СТАРТАП-ПРОЄКТУ ПІДВИЩЕННЯ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ

Розглянуто інклюзивний та інноваційний підходи в розробці стартап-проєкту ІТ-школи, спрямованої на навчання людей третього віку. Стаття досліджує сучасні тенденції в галузі освіти та розвитку технологій, які можуть бути застосовані для забезпечення доступу та навчання цільової аудиторії. Автори обговорюють важливість створення інклюзивного середовища для навчання, враховуючи потреби та можливості людей похилого віку. У статті також розглядаються методологічні аспекти розробки стартап-проєкту ІТ-школи. Автори наголошують на важливості співпраці зі спеціалістами з психології та геронтології для ефективної адаптації навчальних програм до потреб людей похилого віку. Обґрунтовано використання сучасних інноваційних підходів, таких як використання новітніх технологій, методів навчання та психологічних аспектів, що можуть сприяти адаптації людей третього віку до цифрового середовища. Визначено основні виклики та труднощі, з якими стикаються цільові учасники. Запропоновано практичні рекомендації для інших ініціаторів подібних проєктів задля підвищення цифрової грамотності серед людей старшого віку.

Ключові слова: цифрова грамотність; цифрові компетентності; стартап-проєкт; інклюзивний підхід; інноваційний підхід; методологія; технології; цифрове середовище; інформаційні технології.

Постановка проблеми. Сучасний світ зазнає неймовірних змін у галузі інформаційних технологій, які впливають на всі сфери життя суспільства. Цифрова революція наклала відбиток на спосіб, яким ми працюємо, спілкуємося, навчаємося та взаємодіємо з оточуючим світом. Однак ці важливі зміни нерівномірно впливають на всі верстви населення.

Уряд України схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки

та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердив план заходів щодо її реалізації. Основною метою документа є реалізація ініціатив «Цифрового порядку денного України 2020» (цифрова стратегія) для усунення бар'єрів на шляху цифрової трансформації України у найбільш перспективних сферах. Це планується досягти шляхом стимулювання економіки та залучення інвестицій, подолання цифрової нерівності, поглиблення співпраці з ЄС у цифровій сфері та розбудови інноваційної інфраструктури країни та цифрових перетворень. Реалізація заходів Концепції має забезпечити створення нових можливостей для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних і «цифрових» індустрій та бізнесу [1].

Особливо важливим є вплив цифрового розвитку на людей третього віку, які можуть бути менш підготовленими до цифрового середовища та інформаційних технологій. Тому актуальними є дослідження застосування інноваційних та інклюзивних підходів у розробці стартап-проєкту, що має на меті підвищення цифрової грамотності людей третього віку.

За останні п'ятдесят років в усьому світі спостерігається швидкий процес старіння населення, цей процес є важливим аспектом інклюзивного розвитку. Ігнорування цього явища може мати негативні наслідки для кожної країни. У 2004 році населення світу складало близько 6,2 мільярда людей, при цьому кожен десятий громадянин світу перебував у віці 60 років і старше. За прогнозами ООН до 2025 року населення світу зросте втричі порівняно з 1950 роком, а кількість людей літнього віку збільшиться в 6 разів. Водночас кількість людей старше 80 років збільшиться в 10 разів [2]. Це викликає необхідність розглядати інклюзивний розвиток як важливу частину стратегій національного та глобального розвитку, щоб забезпечити якісний життя та добробут усіх членів суспільства, незалежно від їхнього віку.

Долучення людей третього віку до цифрового суспільства є важливою складовою інклюзивного розвитку і вимагає спеціальних заходів та уваги. Третій вік включає в себе групу людей, які досягли пенсійного віку або перебувають у старшому віці, і ця категорія населення зазвичай має свої особливі потреби та обмеження. Відповідно до офіційних визначень, люди третього віку – це особи віком 65 років і старші. Ця категорія населення стає все більш і більш значущою в сучасному суспільстві, і її цифрова грамотність стає ключовим фактором для активної і повноцінної участі в цифровому світі.

Висока цифрова грамотність серед людей третього віку має потенціал значно поліпшити їхню якість життя, забезпечити доступ до медичних послуг, соціальних ресурсів, комунікаційних можливостей та навчальних ресурсів. Проте для досягнення цієї мети, задля розвитку більш інклюзивного та справедливого суспільства, де всі громадяни, незалежно від віку, мають можливість активно користуватися перевагами цифрового світу, необхідно розробити і впровадити інноваційні підходи та методологічні прийоми, які враховували б особливості цільової аудиторії та впроваджували інклюзивні принципи. В цьому контексті в дослідженні розглянуто різні аспекти розробки та впровадження стартап-проєкту, спрямованого на підвищення цифрової грамотності людей третього віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних вчених, які вивчають проблеми залучення людей третього віку у процеси суспільного відтворення, – Кіпень В. [3], Крімер Б. [4]. Теоретичні основи діяльності університетів третього віку як соціокультурних осередків, створених для літніх людей з метою реалізації принципу навчання впродовж життя та розширення їх світогляду задля адаптації й урізноманітнення життя у постпрофесійний період, розкрито Лук'яною Л. у [5], а також групою дослідників у праці [6].

Дослідження прав людини третього віку у контексті розробки інклюзивного стартапу може бути надзвичайно важливим завданням, оскільки ця група населення дедалі більше відіграє важливу роль у сучасному суспільстві. Проте це завдання справді складне через відсутність загального консенсусу щодо того, які саме права належать цій категорії та хто є їх суб'єктом. [7]. Деякі європейські дослідники можуть вважати права людини третього віку скоріше напрямками розвитку, або навіть «парасольковим концептом» [8, С. 254], але це не означає, що ці права не мають значення або не потребують захисту. Саме тому інклюзивний підхід передбачає відкритий діалог і обговорення різних точок зору для забезпечення найкращого захисту та підтримки прав людини третього віку.

Розробка стартапу з інклюзивним підходом для людей третього віку може включати в себе створення платформи для обговорення та освіти щодо цих питань, розробку інструментів для моніторингу та захисту прав цієї категорії населення, а також сприяння участі представників цієї групи у ухваленні рішень, що стосуються їхнього добробуту та безпеки.

Люди третього віку, які вже на пенсії, можуть відчувати себе відчуженими у цифровому світі. Однак, володіння ІТ-навичками стає необхідністю для взаємодії з сучасним суспільством та отримання доступу до різноманітних послуг і можливостей.

Для громадян України створено Рамку цифрової компетентності з метою, щоб покращити рівень цифрових компетентностей українців, допомогти у створенні державної політики та плануванні освітніх ініціатив, спрямованих на підвищення рівня цифрової грамотності та практичного використання засобів і сервісів ІТ-технологій конкретними цільовими групами населення. Згідно з Рамкою цифрових компетентностей громадян України цифрова компетентність є основою в умовах четвертої промислової революції [9]. Питання розвитку цифрової грамотності розкрито у працях [10; 11; 12].

За оглядом літератури можна зазначити, що існують численні статті, які підкреслюють необхідність підвищення цифрової грамотності людей третього віку в умовах сучасного цифрового суспільства. Поглиблення дослідження питань інноваційного та інклюзивного забезпечення цього завдання є надзвичайно важливим і актуальним, що потребує розробки стартап-проєкту задля підвищення цифрових компетентностей людей третього віку.

Мета дослідження полягає у вивченні та аналізі інноваційних та інклюзивних підходів до розробки стартап-проєкту з підвищення цифрової грамотності людей третього віку з метою визначення найкращих практик і рекомендацій для ефективної реалізації такого проєкту.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасний світ набуває все більше інформаційних та технологічних характеристик, доступ до інформаційних технологій стає необхідністю для всіх. Однак однією з проблем є пошук ефективного шляху до цифрової освіти для людей третього віку, які можуть зазнавати труднощів у вивченні нових технологій.

Інформаційно-технологічна школа для людей третього віку передбачається нами як освітній стартап-проєкт, спеціалізований у навчанні інформаційних технологій (ІТ) та комп'ютерних наук.

Долучення людей третього віку до цифрового суспільства не тільки розширює їхні можливості і соціальну активність, але також сприяє більш інклюзивному та стабільному суспільству загалом. Створення онлайн ІТ-школи для цієї цільової аудиторії як стартапу із застосуванням інклюзивних та інноваційних підходів до підвищення

цифрової грамотності людей третього віку потребує ретельного та системного підходу.

Управління освітніми проєктами у контексті інклюзивного підходу передбачає врахування та задоволення потреб усіх учасників, незалежно від їхнього статусу, здібностей чи особливостей. Це означає, що варто активно залучати до участі не лише викладачів і студентів, а й представників спеціальних груп, які можуть потребувати спеціалізованих підходів до навчання. Ось кілька способів, які можуть допомогти долучити людей третього віку до цифрового суспільства:

- навчання та підтримка на засадах забезпечення можливостей для навчання людей третього віку використанню цифрових технологій. Це може включати в себе безкоштовні або доступні курси, тренування та підтримку використання сучасних гаджетів і програм;

- створення дружніх інтерфейсів та програм, якими легко користуватися, із можливостями змінювати розмір шрифту, використовувати голосові команди та інші зручні функції, щоб полегшити взаємодію старших користувачів з технологією;

- розробка цифрових додатків та сервісів, які вирішують конкретні потреби людей третього віку, такі як медичний моніторинг, підтримка в управлінні фінансами, спілкування з родиною та інші;

- збільшення освіченості за допомогою проведення інформаційних кампаній для людей третього віку щодо важливості цифрової грамотності та можливостей, які надають сучасні технології;

- створення спеціальних центрів або груп, де люди третього віку можуть зустрічатися, обмінюватися досвідом і підтримувати один одного в опануванні цифрових навичок.

Один із ключових аспектів успішної розробки стартап-проєкту з підвищення цифрової грамотності людей третього віку – це розуміння поняття інклюзивності. Результати дослідження підкреслюють необхідність розглядати різні потреби та можливості цільової аудиторії, включаючи людей із фізичними обмеженнями, старших віку та інші специфічні групи. Інклюзивний підхід до розробки стартапу в цій галузі передбачає розгляд можливостей використання сучасних технологій людьми третього віку. Важливо включити в процес розробки представників цієї групи населення, а також експертів у сфері прав людини і соціальної справедливості; а також сприяти налагодженню співпраці з громадськими організаціями, урядовими установами, бізнес-середовищем та

іншими зацікавленими сторонами для підтримки та реалізації проєкту.

Результати дослідження вказують на необхідність в процесі розробки та реалізації стартапу із застосуванням інклюзивних та інноваційних підходів до підвищення цифрової грамотності людей третього віку створення умов для соціальної включеності та спільного навчання, які допомагають зміцнювати відчуття спільноти та підтримувати взаємодію між користувачами. Ефективна комунікація та співпраця між учасниками цього проєкту в інклюзивному контексті набувають особливого значення. Важливо створити відкрите та сприяюче середовище для обміну інформацією, діалогу й взаємодії між учасниками. Регулярні зустрічі, форуми та спільні робочі групи можуть сприяти зрозумінню потреб та очікувань кожного стейкхолдера.

Отож, однією з ключових складових успіху є розробка інклюзивного навчального середовища, яке враховує потреби всіх стейкхолдерів. Це може включати в себе створення бар'єрів безпеки для людей з обмеженими можливостями, розробку різноманітних методів оцінки та підходів до навчання, щоб забезпечити доступність та рівні можливості для всіх.

Застосування інклюзивного підходу до управління освітніми проєктами вимагає комплексного підходу, що враховує потреби всіх стейкхолдерів, гнучкість та адаптивність до змін, активну комунікацію та співпрацю, а також ефективне управління ресурсами. Тільки такий підхід дозволить досягти інклюзивності та успішно реалізувати стартап-проєкт.

Окрім того, інклюзивний підхід передбачає готовність до впровадження нових методик та технологій, які можуть полегшити навчання та сприяти інклюзивності. Управління ресурсами, включаючи бюджетування та фінансове планування, має бути орієнтованим на досягнення інклюзивних цілей, із забезпеченням доступу до необхідних ресурсів для всіх учасників, включаючи засоби навчання та підтримку тощо.

Складовою успішного управління процесом створення онлайн ІТ-школи із застосуванням інклюзивних та інноваційних підходів до підвищення цифрової грамотності людей третього віку є розробка гнучких навчальних планів та програм, які можна швидко адаптувати до змін. Звернемо увагу на значенні забезпечення персоналізованого навчання в процесі реалізації стартап-проєкту, спрямованого на підвищення цифрової грамотності людей третього віку, що дозволяє адаптувати зміст і темп навчання до

індивідуальних потреб та рівня вмінь кожного користувача.

Динаміка освітнього середовища також вимагає постійної адаптації та інновацій. Аналіз існуючих програм та методологій навчання ІТ для людей третього віку є важливим кроком у розробці методології управління проєктом створення онлайн ІТ-школи, спрямованої на цю цільову аудиторію. В такому контексті, для аналізу існуючих програм та методологій навчання ІТ для людей третього віку необхідно враховувати:

- доступність та простоту, адже один з ключових аспектів програм, призначених для людей третього віку, полягає у їхній високій доступності та зрозумілості. Детальний аналіз того, як наявні програми можуть спростити для засвоєння складні концепції ІТ та робити їх зрозумілими для цільової аудиторії, сприятиме збільшенню ефективності навчання та досягненню успіху в проєкті;

- ретельний аналіз змісту та структури освітніх матеріалів у програмах навчання допоможе зрозуміти, які конкретні теми та технології вони охоплюють. Важливо визначити, як саме ці матеріали спрощують процес навчання, на якій темі слід акцентувати більше уваги та які саме теми вимагають більше прикладів або детального роз'яснення. Такий аналіз допоможе покращити якість навчальних програм і забезпечити їхню відповідність потребам учнів;

- оцінка викладацького підходу, який використовується в програмах, дозволить визначити, чи враховуються особливості процесу навчання у людей старшого віку. Для цільової аудиторії можуть бути корисними методи навчання, які базуються на конкретних прикладах та встановлюють зв'язок між новим матеріалом та власним життєвим досвідом учнів. Такий підхід сприяє кращому розумінню та засвоєнню навчального матеріалу учнями старшого віку [13];

- забезпечення менторства та застосування передових технологій є надзвичайно важливими для успішного процесу навчання. Аналіз технологічних рішень, які використовуються в існуючих програмах (наприклад, вебплатформи, інтерактивні матеріали, відеоуроки тощо), може надати важливу інформацію щодо можливостей застосування сучасних засобів навчання в рамках методології проєкту;

- оцінка та відстеження прогресу, щоб краще зрозуміти, яким чином можливо вдосконалити методологію оцінювання у проєкті, щоб надати учням можливість самостійно відстежувати свій прогрес і повертатися до раніше вивченого матеріалу для кращого

засвоєння.

Дослідження підтверджують, що використання сучасних технологій, таких як мобільні додатки, штучний інтелект, віртуальна реальність, може значно підвищити ефективність навчання та залучення цільової аудиторії. Розробка мобільних додатків, спеціально призначених для навчання цифровій грамотності, є однією з важливих технологічних інновацій. Ці додатки можуть надавати користувачам доступ до навчальних матеріалів, відеоуроків, тестів та інтерактивних завдань, що полегшує процес навчання.

Використання штучного інтелекту в додатках для цифрової грамотності дозволяє персоналізувати навчання, аналізувати рівень знань користувачів та надавати індивідуальні рекомендації щодо покращення навичок. Розробка інтерактивних веб-сайтів та онлайн-платформ, які надають доступ до навчальних ресурсів та спільнот цифрової грамотності, сприяє зручному та доступному навчанню. Використання соціальних медіа для поширення інформації та спільного навчання може стати потужним засобом підвищення цифрової грамотності, особливо серед людей третього віку.

В цифровому світі важливо розуміти питання кібербезпеки та приватності. Використання технологій блокчейн і криптовалют може допомогти користувачам зберігати та захищати свої цифрові активи та дані. Віддалене навчання та можливість проводити відеоконференції дозволяють навчати та спілкуватися з експертами та викладачами з будь-якого місця. Отож, технологічні інновації в цьому процесі роблять навчання більш доступним, ефективним та цікавим для людей третього віку, сприяючи підвищенню їхньої цифрової грамотності і допомагаючи їм успішно адаптуватися до цифрового суспільства.

Загалом створення онлайн ІТ-школи є складним завданням, яке вимагає різноманітних компетенцій та експертизи. Формування кваліфікованої команди проєкту є надзвичайно важливим кроком, і така команда може включати проєктного менеджера, викладачів, розробників, дизайнерів, маркетологів та інших спеціалістів з необхідними навичками і досвідом. Для успішної розробки стартап-проєкту важливо відстежувати прогрес та вносити виправлення на основі зібраних даних.

Розробка спеціалізованої методології для керування проєктом створення онлайн ІТ-школи для людей третього віку є критичним кроком у забезпеченні успішності цього проєкту. Ця методологія повинна бути вичерпною та зорієнтованою на задоволення

особливих потреб та вимог цільової аудиторії, яка складається з людей третього віку. Її головною метою є забезпечення комфортного та ефективного процесу навчання цієї аудиторії.

Перший і найважливіший етап полягає в докладному емпатичному вивченні потреб та особливостей людей третього віку, які стануть користувачами ІТ-школи. Важливо визначити рівень їхньої підготовки, інтереси, особистість, можливості та обмеження.

Для досягнення успішності проєкту велике значення має постановка чітких цілей, які потрібно досягти завдяки цьому проєкту. Наприклад, ці цілі можуть включати засвоєння базових навичок роботи з комп'ютером, освоєння Інтернету, навчання користуванню електронною поштою тощо. Оскільки цільова аудиторія може бути різноманітною, кожен учень може встановити свою власну мету та ціль, які вони хочуть досягти через участь в цьому проєкті. Важливо враховувати цей індивідуальний підхід при розробці методології та плануванні навчальних активностей. Для досягнення кращих результатів пропонуємо використовувати методи, які стимулюють активну взаємодію, практичне виконання завдань та повторення вивченого матеріалу. Створення сприятливої атмосфери, де слухачі навчальних програм і курсів можуть обмінюватися своїм досвідом та мотивувати один одного, що позитивно впливає на навчання та підвищує загальний настрій у групі.

Запровадження онлайн ІТ-школи як стартапу задля підвищення цифрової грамотності людей третього віку може мати велике значення. Проблема полягає в тому, що для цієї групи населення відсутні якісні освітні програми, спрямовані на підвищення їхньої цифрової грамотності та створення можливостей для активного використання ІТ-ресурсів у повсякденному житті. Її вирішення вимагає розробки та впровадження спеціалізованих методологічних підходів до управління стартап-проєктом створення онлайн ІТ-шкіл для цієї цільової аудиторії, із врахуванням їхніх потреб, особливостей та можливостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати дослідження вказують на важливість інклюзивних та інноваційних підходів у розробці стартап-проєкту з підвищення цифрової грамотності людей третього віку, а також наголошують на необхідності врахування різноманітних аспектів для досягнення успіху в цій сфері.

Важливо підкреслити, що розробка стартап-проєкту створення онлайн ІТ-школи для людей третього віку на засадах інклюзивного та інноваційного підходів має значний соціальний і економічний

вплив, сприяючи їхній активній участі в сучасному цифровому світі та підвищенню цифрової грамотності. Необхідність цього проєкту обумовлена наступними аспектами:

- цифрова грамотність в епоху цифрової трансформації, адже сучасне суспільство переживає цифрову революцію, і безцінно важливо, щоб люди третього віку мали доступ до необхідних навичок і знань, щоб пристосуватися до цього нового цифрового світу;

- соціальна важливість проєкту, з огляду на те, що цифрова грамотність не є просто технічною навичкою, це також важливий соціальний аспект. Людям третього віку потрібно розуміти, як користуватися інтернетом та цифровими інструментами, щоб зберігати зв'язок зі світом, доступатися до інформації та можливостей;

- врахування різниці поколінь з огляду на те, що у людей третього віку можуть виникати труднощі у вивченні нових технологій і цифрових інструментів. Розробка стартапу, спрямованого саме на цю цільову аудиторію, може значно полегшити процес навчання та адаптації;

- важливо забезпечити інклюзивний доступ до цифрової грамотності, враховуючи різні потреби та здібності людей. Це включає в себе розробку інтерфейсів, які враховують потреби людей з обмеженими можливостями, а також розробку методів навчання, які приділяють увагу різним стилям та темпам навчання;

- інноваційність проєкту, в основу чого покладено розробку нових методів інструктажу та навчання, використання інтерактивних технологій, штучного інтелекту та інших сучасних засобів, що, у свою чергу, значно полегшить процес навчання та зробить його більш привабливим для цільової аудиторії;

- цифрова грамотність також може впливати на громадське здоров'я. Наприклад, здатність розрізняти фейкові новини в інтернеті є важливою для запобігання поширенню дезінформації;

- економічні переваги проєкту, адже зростаюча цифрова грамотність може сприяти підвищенню професійних можливостей для людей третього віку, а також сприяти їхній активній участі в сучасному ринковому середовищі.

Усі ці аргументи обґрунтовують необхідність розробки стартап-проєкту для підвищення цифрової грамотності людей третього віку та поглибленого дослідження інклюзивних та інноваційних підходів до цього завдання. Такий проєкт може мати значний позитивний вплив на суспільство та окремих громадян, сприяючи розвитку адаптації до умов сучасного цифрового світу.

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/40821>. (дата звернення: 20.09.2023). 2. Принципи Організації Об'єднаних Націй стосовно літніх людей. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_314 1. (дата звернення: 20.09.2023). 3. Кіпень В. П. Люди поважного віку в Україні: потреби, цінності та взаємодія з органами влади. Населення України. Імперативи демографічного старіння. Київ : ВД «АДЕФУкрaina», 2019. 4. Крімер Б. О. Соціальна інтеграція осіб похилого віку в Україні як складова політики «активного старіння». *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2018. № 2. С. 445–450. 5. Концепція діяльності Університетів третього віку / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ : Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». 2021. 70 с. 6. Концепція діяльності центрів освіти «третього віку» в Україні : метод. посіб. / автори уклад.: А. Горбовий, А. Халецька, О. Степанюк, А. Кухаренко, Д. Спунбер. Київ ; Луцьк, 2017. 116 с. 7. Іванків І. Б. Відмінні ознаки прав людини третього віку. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Том 181. С. 54–56. 8. Krause C., Eide A., Rosas A. Right to Development. Economic, social, and cultural rights : a textbook. Norwell, MA, U.S.A. : M. Nijhoff Publishers, 1995. 9. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України / Міністерство цифрової трансформації України. 2021. URL: <https://inlnk.ru/zaODk>. (дата звернення: 20.09.2023). 10. Бородкіна І. Л., Бородкін Г. О. Цифрова грамотність як фактор реформування вищої школи. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 395–399. 11. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу : аналіт. зап. / В. С. Куйбіда, О. М. Петрос, Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук. Київ : НАДУ, 2019. 28 с. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/90a7d5c8-d10a-4f8f-8987-4d1077fdc8f6.pdf>. (дата звернення: 20.09.2023). 12. Копняк К. В., Покинъчерета В. В. Формування цифрової компетентності державних службовців у процесі фахової підготовки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2261>. (дата звернення: 20.09.2023). 13. Мандражи О. А. Управління освітніми проєктами. *Адаптивне управління: теорія і практика. Сер. Педагогіка*. 2018. Вип. 4 (7). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/12>. (дата звернення: 20.09.2023). 14. Долиняк Ю. О., Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Ринок освітніх послуг в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз і напрями розвитку : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 232 с. 15. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Долиняк Ю. О. Особливості розвитку регіональних ринків освітніх послуг в Україні. *Економіка та Суспільство*. 2018. № 15. 16. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Науковий базис формування теорії інклюзивного розвитку регіону. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : журнал*. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. № 3 (27).

REFERENCES:

1. Kontseptsiiia rozvytku tsyfrovoy ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018–2020 roky : skhvaleno rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 sichnia 2018 r. № 67-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/40821>. (data zvernennia: 20.09.2023). 2. Pryntsypy Orhanizatsii Obiednanykh Natsii stosovno litnykh liudei. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy». VR Ukrainy. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_314 1. (data zvernennia: 20.09.2023).

3. Kipen V. P. Liudy povazhnoho viku v Ukraini: potreby, tsinnosti ta vzaiemodiia z orhanamy vlady. Naselennia Ukrainy. Imperatyvy demohrafichnoho starinnia. Kyiv : VD «ADEFUkraina», 2019. **4.** Krimer B. O. Sotsilna intehratsiia osib pokhlyoho viku v Ukraini yak skladova polityky «aktyvnoho starinnia». *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka*. 2018. № 2. S. 445–450. **5.** Kontsepsiia diialnosti Universytetiv tretoho viku / In-t pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Ziaziana NAPN Ukrainy. Kyiv : Vyd-vo TOV «Iurka Liubchenka». 2021. 70 s. **6.** Kontsepsiia diialnosti tsentriv osvity «tretoho viku» v Ukraini : metod. posib. / avtory uklad.: A. Horbovyi, A. Khaletska, O. Stepaniuk, A. Kukhareno, D. Spulber. Kyiv ; Lutsk, 2017. 116 s. **7.** Ivankiv I. B. Vidminni oznaky prav liudyny tretoho viku. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*. 2016. Tom 181. S. 54–56. **8.** Krause C., Eide A., Rosas A. Right to Development. Economic, social, and cultural rights : a textbook. Norwell, MA, U.S.A. : M. Nijhoff Publishers, 1995. **9.** Opys ramky tsyfrovoy kompetentnosti dlia hromadian Ukrainy / Ministerstvo tsyfrovoy transformatsii Ukrainy. 2021. URL: <https://inlnk.ru/zaODk>. (data zvernennia: 20.09.2023). **10.** Borodkina I. L., Borodkin H. O. Tsyfrova hramotnist yak faktor reformuvannia vyshchoi shkoly. *Molodyi vchenyi*. 2017. № 8. S. 395–399. **11.** Tsyfrovoy kompetentsii yak umova formuvannia yakosti liudskoho kapitalu : analit. zap. / V. S. Kuibida, O. M. Petroie, L. I. Fedulova, H. O. Androshchuk. Kyiv : NADU, 2019. 28 s. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/90a7d5c8-d10a-4f8f-8987-4d1077fdc8f6.pdf>. (data zvernennia: 20.09.2023). **12.** Kopniak K. V., Pokynchereda V. V. Formuvannia tsyfrovoy kompetentnosti derzhavnykh sluzhbovtziv u protsesi fakhovoy pidhotovky. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. 2021. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2261>. (data zvernennia: 20.09.2023). **13.** Mandrazhy O. A. Upravlinnia osvitimy proiektamy. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Ser. Pedahohika*. 2018. Vyp. 4 (7). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/12>. (data zvernennia: 20.09.2023). **14.** Dolyniak Yu. O., Pavlikha N. V., Tsymbaliuk I. O. Rynok osvityvnykh posluh v umovakh yevropeiskoi intehratsii: retrospektyvnyi analiz i napriamy rozvytku : monohrafiia. Lutsk : Vezha-Druk, 2022. 232 s. **15.** Pavlikha N. V., Tsymbaliuk I. O., Dolyniak Yu. O. Osoblyvosti rozvytku rehionalnykh rynkiv osvityvnykh posluh v Ukraini. *Ekonomika ta Suspilstvo*. 2018. № 15. **16.** Pavlikha N. V., Tsymbaliuk I. O. Naukovyi bazys formuvannia teorii inkluzyvnoho rozvytku rehionu. *Ekonomichni chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky* : zhurnal. Lutsk : Vezha-Druk, 2020. № 3 (27).

Pavlikha N. V. [1; ORCID ID: 0000-0001-5191-242X],

Doctor of Economics, Professor,

Korneliuk O. A. [1; ORCID ID: 0000-0001-6620-1073],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Tykhonchuk V. V. [1; ORCID ID: 0009-0002-1808-0865],

Master

¹Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk

INCLUSIVE AND INNOVATIVE APPROACH IN THE DEVELOPMENT OF A STARTUP PROJECT FOR IMPROVING DIGITAL LITERACY OF THIRD AGE PEOPLE

The digital revolution has left its mark on the way we work, communicate, learn and interact with the world. However, these important changes affect all segments of the population unevenly. The impact of digital development on people of the third age, who may be less prepared for the digital environment and information technologies, is especially important. The inclusion of people of the third age in the digital society is an important component of inclusive development and requires special measures and attention. The third age includes the group of people who have reached retirement age or are in old age, and this category of population usually has its own special needs and limitations. The purpose of the study is to study and analyze innovative and inclusive approaches to the development of a startup project to improve the digital literacy of people of the third age in order to determine the best practices and recommendations for the effective implementation of such a project. The article examines an inclusive and innovative approach in the development of a start-up project of an IT school aimed at training people of the third age. The article explores current trends in education and technology development that can be applied to provide access and education to target audiences. The authors discuss the importance of creating an inclusive learning environment that takes into account the needs and capabilities of older adults. The article also considers the methodological aspects of the development of a start-up project of an IT school. The authors emphasize the importance of cooperation with specialists in psychology and gerontology for effective adaptation of educational programs to the needs of the elderly. The use of modern innovative approaches, such as the use of the latest technologies, teaching methods and psychological aspects, which can contribute to the adaptation of people of the third age to the digital environment, is substantiated. The main challenges and difficulties faced by the target participants are

identified. Practical recommendations are offered for other initiators of similar projects to improve digital literacy among older people.

Keywords: digital literacy; digital competences; startup project; inclusive approach; innovative approach; methodology; technologies; digital environment; information technologies.

Отримано: 21 вересня 2023 року
Прорецензовано: 26 вересня 2023 року
Прийнято до друку: 29 вересня 2023 року